

EL LLIBRE DE JOSEP BRACONS, JOVE PASSAMANER DE BARCELONA

PEP VILA

*Lo fiar me dona pena,
lo cobrar pena y pesar.
Per fugir de tanta pena
més m'estimo no fiar.¹*

Portem fins aquestes pàgines el manuscrit núm. 3 de la Biblioteca Pública d'Olot, donatiu d'Enric Batlló, amb número de registre 5594. A Olot hi ha haver durant els segles XVIII i XIX una important indústria de fabricació de teixits. Desconec si aquesta peça d'arxiu apareix en aquesta ciutat a causa d'aquest fenomen. Es tracta d'una obra miscel·lània, escrita per diverses mans, que conté papers relligats de diversos formats i matèries. El manuscrit fou enquadernat i relligat posteriorment amb unes tapes dures de cartró gruixut, de color grisenc. Les mides són 222 x 325 mm. El text, a una i dues columnes, és escrit en català, castellà i llatí. A la contracoberta, hi llegim: «És de Josep Bracons, jove passamaner, 1758». Agraeixo a Carme Simon, directora de la Biblioteca, les facilitats que he tingut per consultar i estudiar aquest quadern d'un jove agremiat.

Aquesta obra factícia, com tantes n'hi ha al segle XVIII, en la qual hi ha una barreja de prosa, vers, textos legals i noticiaris històrics, fa la impres-

¹ Inscripció que Josep Bracons copia en una de les pàgines d'aquest volum miscel·lani.

sió de ser la llibreta escolar d'aquest jove passamaner de Barcelona, en la qual, al costat dels nombrosos exercicis d'aritmètica, el seu autor hi copia i/o relliga documents coetanis de procedència diversa, donant relleu a autors i obres d'escassa qualitat.

La religiositat d'aquest jove aprenent en un obrador de cintes per adornar vestits, fabricant de cordons, mobles, botons i objectes casolans, el duu a retallar i encolar gravats religiosos i profans, culs de llàntia, sanefes, en les nombroses pàgines en blanc que té el quadern. Les processons cíviques i religioses, per Setmana Santa i Corpus, eren unes de les manifestacions més importants a les quals assistien els gremis, que desfilaven amb penons i estendards. Aquest artesà, especialista en guarniments, cordons i folradures de botons, construeix amb sedes i robes dues petites imatges de la Verge, que mostro en l'apartat dedicat a les il·lustracions.

Pel que fa al gremi de passamaners a Barcelona, sota l'advocació de sant Andreu, remeto a l'obra de Pere Molas Ribalta, *Los gremios barceloneses del siglo XVIII. La estructura corporativa ante el comienzo de la Revolución Industrial* (Madrid, Confederación Española de Cajas de Ahorros, 1970), on el seu autor descriu l'organització i la vida interna de moltes d'aquestes agrupacions. El 1729 el gremi de passamaners i cordoners tenia 53 agremiats, mentre que el 1770 eren 39. A l'Arxiu Històric de Barcelona es conserva la documentació del gremi de passamaners (1714-1792), en quatre volums.

També es conserva el llibre de Ramon Font Alier (1731-1798), *Llibre primer dels Consells de la Confraria, baix invocació del Apòstol Sant Andreu, de Passamaners* (1756-1770).

El llibre de Bracons interessa des de l'aspecte cultural i sociològic, en un moment en què Catalunya viu immersa dintre la dinàmica de la corona espanyola. El procés d'assimilació o de bilingüisme, iniciat des de feia anys per algunes classes de la societat catalana, ja es deixa entreveure en aquest llibre. El seu autor encola entre aquestes pàgines un gran escut de Carles III. Moltes còpies de models de documents administratius (instàncies, rebuts, factures, comptes, notes sobre el cadastre) ja són escrits en castellà. Pel que fa als textos literaris, la majoria deixen perdurar l'estètica del Barroc. Els poemes i les proses, en català i castellà, pertanyen als registres col·loquials i populars. Algunes d'aquestes obres reflecteixen els fets històrics del moment, com ara els papers sobre la Guerra de Successió (1701-1716), un episodi que encara era viu entre el poble. D'altres obres catalanes, de caire escatològic, perpetuen

el vallfognisme. La majoria, però, són peces de caire satíric, amoroses, festives, que circulaven entre les capes populars. L'obra també conté alguns textos interessants des del punt de vista de la dietarística i la història, ja que descriuen esdeveniments puntuals, cròniques de la vida quotidiana, etc.

Pel que fa a la part gràfica de l'obra, la majoria de les il·lustracions i dels elements decoratius són una mostra del gravat popular a Catalunya. Aquest apartat mereixeria un estudi formal i estilístic i des del punt de vista de la història de les mentalitats, per veure quins són els principals esdeveniments que configuraven aquella societat, per què Bracons té una fixació pels temes al·legoricomoralitzants, qui són els gravadors d'aquest aiguabarreig d'estampes de diversa procedència i factura. La majoria de les estampes de devoció (de Crist en diversos moments de la seva vida, de la Mare de Déu segons diverses advocacions, figures de sants, caplletres...) encolades o cosides entre les pàgines del manuscrit provenen de manuals de predicació, de càntics, vides, novenes, tractats litúrgics, aprofitats o retallats per aquesta avinentesa. Alguns d'aquests gravats tenen ja l'aplicació del color; en d'altres es veu la mà d'un artista que les acoloria amb un rerefons de motius vegetals. Hi trobem també alguns papers de guardes, marcs, sanefes artesanals, fragments de cobertes per a quaderns escolars que servien per arrodonir certes composicions.

El disseny d'algunes d'aquestes composicions és geomètric, floral, amb inscripcions i escuts. També hi observem mostres d'ocells, animals, aus, etc.

Descripció del contingut

A la contracoberta hi ha enganxada una *Tarifa de la correspondencia de las monedas de Castilla con las de las Provincias* (Barcelona, En la Imprenta de los Herederos de Juan Pablo Martí, administrada por Mauro Martí). Cosida al llom, trobem la *Llibreta de diferentes notas de la Arichmètica, com són reduccions a diferentes monedas, parts de lliuras, sous y diners, y ayxís mateix per trobar arrobas, quintars, lliuras, unsas, etc.*, sense foliar. Hi ha un gravat de sant Vicent Ferrer a la contracoberta. A la primera pàgina hi ha un escrit adreçat a la persona que trobi aquesta obra en cas de pèrdua: «Hallador muy excelente... (...) Josep tengo por nombre para Dios servir, y por sobrenombre tengo Bracons, para Dios morir». Dintre d'aquest quadern, en un apèndix escrit per una altra mà, trobem el «*Teorema del llibre quint de Euclides*». També hi ha tres gravats enganxats, un en color, de caràcter profà.

Els altres dos són de temàtica religiosa. A la darrera pàgina del quadern hi trobem encolada l'oració: «*El papa Adriano Sexto concedió indulgencia plenaria...*» (Barcelona, Por Mariano Soldevila, Impresor a la Libreria, s/d).

1r Segona guarda amb estampes religioses, enganxades, de diverses devocions i mides, orlades d'un paper de color vermell. Donatiu del Sr. Enric Batlló. A partir d'aquí comença la foliació del manuscrit, feta amb llapis.

1v (en blanc)

2r Llibret d'oracions en castellà, enganxat. Mides 9,5 x 14 mm. Imprès s/d, s/i. 8 pàgines. Sense portada. També hi ha encolada una petita imatge religiosa.

2v (en blanc)

3r-3v *Nota o compte del valor del tàlem rich se feu per la Il·lustre Confraria de N. S. del Carme, de Barcelona, en lo any 1764. Nota dels galons que feu lo senyor Francisco Thomas, parxer, per los dos tàlems...*

4r *Nota dels cabals o mercaduria de la Señora Maria Theresa Castellà, viuda de Anthon Castellà, passamaner.*

4v-8v (en blanc)

9r Gravat encolat en el qual hi ha l'efígie del servidor de Déu, el beat Josep Oriol.

9v Pàgina dibuixada que s'obre pel mig i hi apareix una Verge ornada d'ocells i de flors.

10r Escut de Carles III.

10v (en blanc)

11r Plano y perfil de una pieza de bronce de 24. Gravat enganxat.

11v (en blanc)

12r Escrit sobre la genealogia de Ferran Sexto. En Barcelona, lo escriuí Miquel Cardalús, dia 14 de enero de 1759. Operació d'aritmètica.

12v (en blanc)

13r Dibuixos d'àngels emmarcats en una sanefa vermella.

13v (en blanc)

14r Guarda que diu: «Començat a 11 de juny de 1758. Per Josep Bracons, jove passamaner». Signatura il·legible.

14v Provatures de ploma.

15r Diversos gravats de temàtica religiosa retallats i enganxats en aquest foli.

15v (en blanc)

16r-18r Diálogo primero entre Don Ramon y Don Francisco. [És de temàtica politicomilitar: fa referència a la Guerra de Successió.]

18v (en blanc)

19r-23v Comença la primera Regla General de la Aritmética Práctica.

24r Gravats de diverses mides, encolats. La temàtica, diversa. Hi destaquen els escuts i els culs de llàntia.

24v (en blanc)

25r-26r Comença la segona regla principal y general de la Arimètica.

26v Gravat amb la figura de Sant Jacinto, enganxat.

27r (en blanc)

27v Gravat d'una Verge.

28r-60v Operacions i problemes d'aritmètica. En blanc els folis 29v, 31, 33v.

61r-62v Copia de un memorial que se entrega al Excm. Sor. Marqués de la Mina.

Duu la data de 15-10-1761.

63r-63v Relación de la fábrica del Mundo. Versos: «Para con Dios nada imposible».

64-64v Letras [Dues poesies en castellà]. En la darrera composició hi ha enganxada la figura d'un frare. Letra: «Soy una donzelleta», «Ya llegó el dia».

65r Gravat enganxat de la Verge i les ànimes del purgatori.

65v Gravat enganxat de Nuestra Señora de Copacabana. Hi ha la llegenda: «Petrus Amat fecit B^a».

66r (en blanc)

66v Nota dels senyals per pesar ab la Romana. Hi ha enganxada la figura d'un àngel.

67-75r Operacions aritmètiques. Regles de tres.

75v (en blanc)

76r-87v Diverses poesies escrites en castellà. «Cupidillo me abraça», «Letra al tono de Geniton». *Nuevas Siguidillas con que un enamorado explica*: «Yo soy la peregrina». «Letra al tono de minuete»: «Si llega el dia», «*Varias seguidillas*», «*Letra al humanado*». «*Letra al tono de minuete*», «*Minuete de la Reyna*», «*Follias de España*», «*Letra al solo*», «*Minuete del opera*», «*Letra nueva*».

88r *Carta de un amante a su Dama. Respuesta*. [En prosa]

88v-92r (en blanc)

92v Dibuix

93r-102v Miscel·lània de notes històriques i ciutadanes en català i castellà. Començades en 1771.

103 (en blanc)

104-109v Nota de las Centèncias se han fet en Barcelona en lo dia 29 i 30 de agost del any 1771. Altres notes miscel·lànies.

110r-110v Còpia del decret se intimó a los gremis de Barcelona, lo dia 29 de 10bre de 1770 per fer los soldats quel señor Rey Carlos 3 demanava al Principat de Cataluña.

111r Nota de las personas se elegiren en lo dia 3 de janer de 1771, per la comisió dels soldats demana lo Señor Rey, quals són los següents.

111v Còpia de un val que dona Josep Puigsech, passamaner....

112r Còpia del memorial entregat al Il·lustre Capítol de Barcelona per lograr lo empleo de viadell o porré, del dit Capítol.

112v Còpia de un memorial entregat als señors administradors del hospital de Nostra Senyora de Misericòrdia per lograr lo empleo, el pare de la Misericòrdia.

113r Còpia o nota com se ha de fer un vale.

113v Nota dels Corregiments y Llochs de Cataluña.

114r Gravat del Sant Esperit. Caplletres de pàgines de llibres enganxades.

114v Dos dècimas a la Agulla ab què ha escrit lo quadern Vallducera estant en la presó de la Inquisició.

115 Gravat d'un sant.

115v-117r Còpia o nota de un recibo de passament de comptas. Còpia de certificats mercantils.

117v-118v (en blanc)

119-121r Còpies de documents mercantils.

121v Còpia de un recibo de la Real contaduría de Renta.

122r-125v. Còpia de la procura del Rector de la Freita, Bisbat Urgell. Altres documents sobre el mateix assumpte.

123v (en blanc)

126r Pàgina ornada amb diversos escuts i gravats.

126v (en blanc)

127-129r Coblas de Jesús y de Santa Madalena Virgen y Martir. 1754.

129v (en blanc)

130r Nota de lo que se necesita per fer tinta bona.

130v (en blanc)

131r-131v Còpia d'una carta reial de 24 de abril de 1713 sobre la Guerra de Successió.

132r-132v (en blanc)

133r Còpia d'una petició d'Antonio de Solá y de Carreras, en la qual demana la provisió d'una escrivania.

134r-134v (en blanc)

135r Còpia d'un escrit sobre la conservació dels privilegis als catalans.

135v (en blanc)

136r Coloquio entre un Imperial y un Pruciano, traducido del Italiano.

136v (en blanc)

137r Còpia de dos poemes, en castellà, traduïts de l'italià.

137v (en blanc)

138r Décima en laudo de Barcelona que dijo el poeta Avieno.

138v (en blanc)

139-140v Carta de Miquel Calafell, cordoner de Barcelona.

141r En lo any de 1755 se comensa en Barcelona la nova Compañia del comers per las Índias, y en comensar dita Compañia los primers conols que hi hagué foren los següents... Al fi de la pàgina trobem un gravat al·legòric del comerç de la ciutat de Barcelona.

141v Disposición de la Reyna Nuestra Senyora Doña Bárbara.

142r Dividida la funcion de entrada de Nuestro Cathólico Monarca don Carlos 3°.

142v (en blanc)

143r-144v Dècimas burlescas a un asunto llèpol. Por mano y pluma de Josep Bracons, jova passamaner, en lo any 1755.

145-146v Juicio Imparcial de la Nación en general y Particular por provincias que la componen. Su autor, un señor extremeño, sujeto bastante conocido. Estas décimas fueron compuestas en Madrid, y habiendo llegado en Barcelona dentro una carta por el correo, en el año 1770 a 14 de 7bre, en viernes, de las qualas logré la copia en lo dia 23 de dicho 7bre y dicho año.

147-148r (en blanc)

148v Notas dels caps de bestiar mataren en lo escorxador de la ciutat de Barcelona. 1748.

Quadern cosit, sense pàginar, de 26 folis, escrit en llatí, amb apunts de física i problemes de geometria. A la darrera pàgina, hi trobem enganxat un "Breu de Nostre Pare Santo Domingo", en català. Mides: 160 x 210 mm.

Quadern cosit de 29 pàgines, sense foliar, amb diversos textos literaris i religiosos, en català i castellà. Mides: 105 x 158 mm.

149r Quadre sinòptic. Estado de la gente con que se hallan los distintos batallones del Regimiento de suizos de Schadaller... 9 hasta 15 7bre de 1745.

149v Llibret enganxat: Compendi breu de las quatre reglas general de la Arithmètica pràctica... Barcelona, En casa de Anton Arroque, al carrer de la Argenteria. 44 pàgines. Coberta de pergami.

150r (en blanc)

150v *Desenganys y avisos per despertar al pecador*. Full volant, imprès a dues columnes. Ab llicència. Barcelona, En la Estampa de Pere Escuder, al carrer Condal.

Diverses composicions amb figures o d'altres elements que figuren en el manuscrit núm. 3 de la Biblioteca Pública d'Olot.

Doble full del manuscrit que s'obre pel mig com els porticons d'un altar o d'un oratori. En un fons d'ornaments vegetals, observem una imatge enquadrada de la Verge, amb un vestit de tela acampanat. Al peu de la Verge, una imatge de l'Esperit Sant que sosté unes flors al bec.

Darrera pàgina del manuscrit, que fa de coberta posterior del llibre. Com que Bracons era passamaner, ens ofereix aquesta composició, una mostra del seu treball detallista i minuciós. Trobem fixat a la contracoberta una mena d'altar portàtil, presidit per una Verge confegida amb robes de diverses textures, amb un rerefons de tela brodada, de color blanc, amb un punt de ganxet. Tot s'organitza al voltant d'un eix central presidit per aquesta imatge. La corona de la Verge és metàl·lica. La imatge duu il·lustracions de pedreria falsa, petits objectes de metall (exvots de cames i braços), creus de fusta, una medalla amb Jesús Crucificat.